

EU JAKO AKTÉR VE SVĚTĚ

PRACOVNÍ LIST

T A
Č R

Tento projekt je spolufinancován se státní podporou Technologické agentury ČR v rámci Programu ÉTA.

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost.

CO JE SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA EU?

Úkol. Zdokonalte se v efektivním čtení, ke čtení výkladových textů v pracovním listu využijte metodu INSERT.

Metoda INSERT

- ✓ známá informace
- + nová informace
- v rozporu s tím, co už vím
- ? chci vědět víc

Evropská společenství se po dlouhá léta od svého vzniku (50. léta 20. století) profilovala v mezinárodním prostředí především jako organizace zaměřená na ekonomickou spolupráci a mezinárodní obchod. První pokusy o vytvoření nadnárodní spolupráce v oblasti zahraniční politiky (Evropské politické společenství) a bezpečnostní politiky (Evropské obranné společenství) se objevily už v dobách studené války, v 50. letech 20. století. Státy, které se zapojily do Evropského hospodářského společenství, nakonec ale daly v těchto oblastech přednost „klasické“ mezinárodní spolupráci (tedy bez přenášení části suverenity v zahraniční a bezpečnostní politice na nějakou nadnárodní organizaci).

Další rozvoj bezpečnostní spolupráce mezi státy tehdejšího Evropského hospodářského společenství (EHS) se tedy odehrával v rámci Severoatlantické aliance (NATO) a Západoevropské unie (ZEU). (ZEU vznikla v roce 1954, zakládajícími členy byly Francie, Itálie, SRN, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko a Velká Británie).

K rozšíření aktivit v oblasti vnějších vztahů dochází (po určitých pokusech o koordinaci zahraniční politiky mezi státy Evropského společenství v 70. a 80. letech 20. století) až se samotným vznikem Evropské unie v 90. letech (podpis tzv. Maastrichtské smlouvy v roce 1991 a vznik EU v roce 1993). Tehdy vzniká tzv. Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP).

SEKCE A – EVROPSKÁ UNIE A SVĚT

1. EU v mezinárodních vztazích

a) V mezinárodním prostředí působí řada aktérů. Do chybějícího textu doplňte jejich správné názvy (z rámečku).

*Amnesty International; Organizace spojených národů – OSN; Světová obchodní organizace – WTO;
Organizace severoatlantické smlouvy – NATO; Rada Evropy; Google*

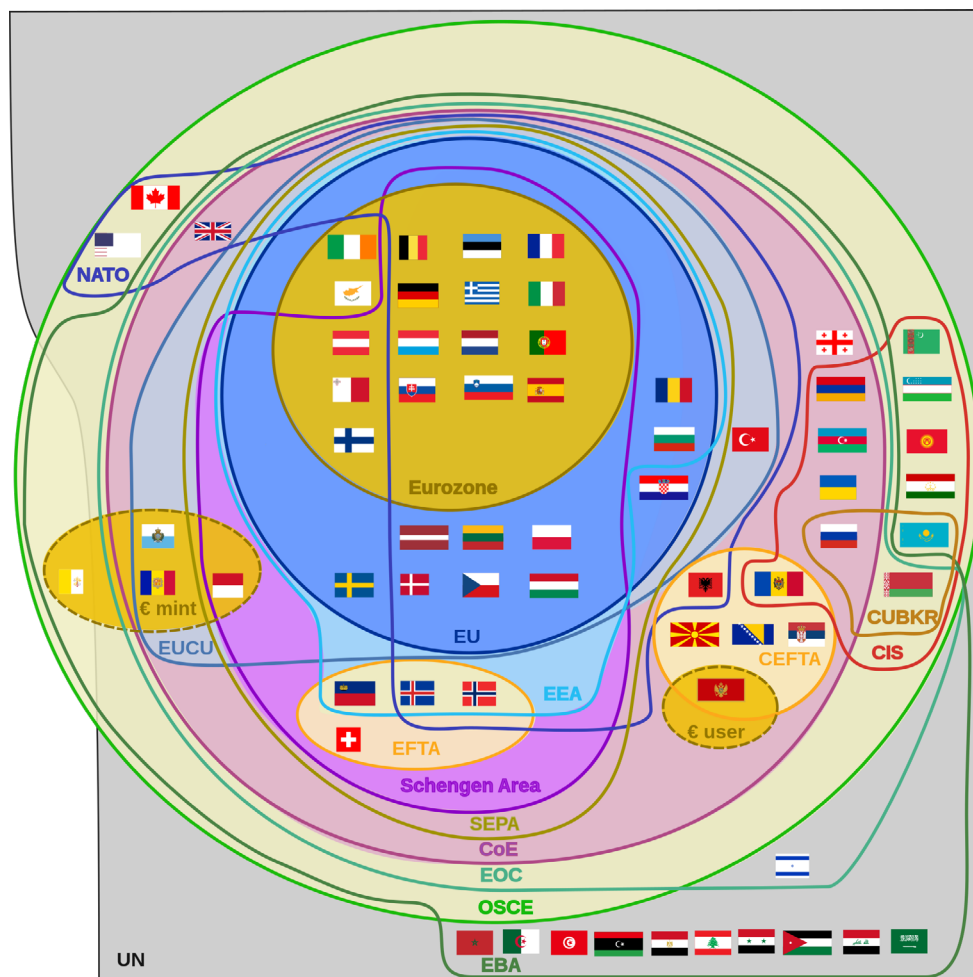

Aktéry mezinárodních vztahů jsou státy, mezinárodní organizace, ale také nevládní aktéři, kteří působí po celém světě, tedy napříč hranicemi členských států a zabývají se třeba tematikou životního prostředí (např. World Wild Fund) nebo lidských práv (např.). Aktérem mezinárodních vztahů mohou být i transnacionálně působící firmy (např.), obchodní společnosti apod.

V Evropě a ve světě existuje a působí řada organizací, které jsou zaměřeny na takové oblasti, jako je mírová mezinárodní spolupráce (.....); rozvojová spolupráce a podpora chudších zemí (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj – OECD); mezinárodní obchod (.....); lidská práva (.....); mezinárodní bezpečnost (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě – OBSE/OSCE;) a další. Některé působí regionálně (např. Organizace amerických států či sdružení volného obchodu Mercosur), jiné mají univerzální, celosvětovou působnost (např. OSN).

Evropská unie je regionální organizací, která je v oblasti vnějších vztahů, zahraniční politiky a bezpečnosti organizací specifickou.

b) Prostudujte si schéma složení mezinárodních organizací a členství v nich a odpovězte na následující otázky.

Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Supranational_European_bodies_with_OSCE_members-en.svg#/media/File:Supranational_European_Bodies-en.svg

- A. ČR je členem EU, Evropského hospodářského prostoru (EEA) a Schengenu ANO NE
- B. ČR je členem EU, Schengenu i eurozóny. ANO NE
- C. V Irsku se dá platit eurem, není členem Schengenu. ANO NE
- D. Mezi země Visegrádské čtyřky patří Rakousko, Česko, Slovensko a Maďarsko. ANO NE
- E. Do Rady Evropy patří všechny evropské státy kromě Běloruska a Vatikánu. ANO NE
- F. Švýcarsko je členem EFTA, Schengenu i Rady Evropy. ANO NE

2. Co všechno je vnější politika EU?

a) Poskládejte do správného tvaru „neposlušná“ slova.

vojovároz a manitárníhu mocpo; modetizakrace; maklitu; lováazy; nizoorgavamuné čizlonu a roterismu

Vnější politika EU v dnešní době zahrnuje celou řadu aktivit a dotýká se celé řady oblastí, nejen mezinárodního obchodu, diplomacie a bezpečnosti.

K takovým oblastem se zejména po skončení studené války (od 90. let 20. století) začaly zařazovat **vojovároz** a **manitárníhu mocpo** (..... a), podpora **modetizakrace** (.....) a transformace v zemích, které začaly přecházet od nedemokratického režimu k demokratickému. Začal narůstat také vnější a bezpečnostní význam agend, které předtím patřily spíše k ekonomickým agendám a záležitostem trhu (např. energetika a energetická bezpečnost). EU se začala více profilovat jako mezinárodní aktér také v agendách typu ochrana životního prostředí a **maklitu** (.....). V souvislosti se vznikem společné **lováazy** (.....), vízové a přistěhovalecké politiky po roce 2000 a s fenomény typu migrační krize narůstal také význam této agendy ve vztazích mezi EU a sousedními zeměmi, které nepatří do EU. (Více viz Pracovní list Migrační a azylová politika EU) V souvislosti s bojem proti **nizoorgavamuné čizlonu a roterismu** (..... a) narůstalo vědomí skutečnosti, že řada původně vnitřních agend má vnější a bezpečnostní rozměr, že tzv. vnitřní bezpečnost a vnější bezpečnost EU spolu souvisejí.

b) K neposlušným slovům najdete správné příklady aktivit, kterými se EU snaží různé problémy řešit.

Neposlušná slova	Jak (příp. kde) se snaží EU tyto problémy řešit
1. vojovároz a manitárníhu mocpo	A) Snaha zamezit pašování zbraní, drog, lidí atd.
2. modetizakrace	B) Dohody o navracení nelegálních migrantů se zeměmi mimo EU (např. s Tureckem)
3. (ochrana) maklitu	C) Podpora občanské společnosti v zemích s autoritativním režimem (např. v Bělorusku)
4. lováazy (politika)	D) Podpora snižování emisí a stanovování cílů v této oblasti (např. podpora tzv. Pařížské dohody OSN)
5. (boj proti) nizoorgavamuné čizlonu a roterismu	E) Pomoc při rekonstrukci zemí, které prošly válečným konfliktem (např. v Africe, na Jižním Kavkaze atd.)

- c) Měla by se EU aktivně zajímat o dění v zemích mimo unii? Nebo je důležitější soustředit se na vnitřní problémy unie samotné? Přiřaďte z nabídky argumenty, které patří k jednotlivým tvrzením a pokuste se vymyslet argumenty další. Diskutujte.

EU by se měla aktivně zajímat o dění v zemích mimo Unii a aktivně působit ve vztahu k těmto zemím	Spíše než děním v zemích mimo EU by se Unie měla více zabývat svými vnitřními problémy a záležitostmi

- A. Když bude EU podporovat demokracii a transformaci v sousedních zemích a okolním světě, přispěje to i k bezpečnosti Unie.
- B. Když bude EU podporovat demokracii a transformaci v sousedních zemích a okolním světě, brzy se střetne se zájmy jiných států a bezpečnost Unie to ohrozí.
- C. Když se bude EU zajímat o státy mimo Unii a navazovat s nimi blízké vztahy, přispěje to k podpoře vzájemného obchodu.
- D. Když se bude EU zajímat o státy mimo Unii a navazovat s nimi blízké vztahy, stanou se z problémů těchto států i problémy EU a budeme je muset řešit.
- E. Porušování lidských práv je univerzální problém a EU se jím musí zabývat, bez ohledu na to, kde k němu dochází.
- F. EU musí řešit řadu vlastních vnitřních problémů, nemůže se zabývat problémy zemí mimo Unii.
- G. Řada problémů, které na první pohled vypadají jako vnitřní věc EU (energetika, klima atd.), má mezinárodní přesah.
- H. EU nemá dost rozpočtových prostředků, aby mohla poskytovat větší pomoc zemím mimo Unii.

SEKCE B – JAK SE DĚLÁ SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA EU?

1. Kdo rozhoduje?

Metoda INSERT: ✓ | + | - | ?

a) Do textu doplňte chybějící slova (z rámečku).

členské státy; Rada EU pro zahraniční věci; Evropská rada; Evropská komise; politika rozvojové pomoci; prioritním zemím; rozpočtem; Evropský parlament

SZBP se od 90. let 20. století dále rozvíjela, stále ale platí, že hlavními aktéry rozhodování v dané oblasti jsou a instituce, které sdružují zástupce členských států:, která se skládá z ministrů zahraničí členských států, a, na které se scházejí předsedové vlád, případně prezidenti.

V rámci vnějších vztahů EU ale existují i oblasti, v nichž významnou roli hrají také nadnárodní instituce, především K těmto oblastem patří společná obchodní politika (viz pracovní list Společná obchodní politika EU), ale i, kde EU a členské státy pravomoci sdílejí. Unie v této oblasti provádí společnou politiku (např. rozvojová pomoc EU zemím Afriky či východní Evropy) a zároveň svoji vlastní politiku rozvojové pomoci vykonávají i členské státy (např. ČR v posledních letech uskutečňovala politiku rozvojové pomoci vůči takovým, jako je Moldavsko, Gruzie, Bosna a Hercegovina či Etiopie). Důležitá role Evropské komise v této oblasti spočívá mimo jiné i v tom, že disponuje poměrně významným pro financování této rozvojové pomoci. je potom často v oblasti zahraniční politiky aktivní přijímáním rezolucí, které se vyjadřují např. k porušování lidských práv v určitých státech mimo EU (v Bělorusku apod.).

2. Jak se rozhoduje?

a) Vyberte z textu 3–5 slov, která jsou podle vás nejdůležitější – tato slova podtrhněte. Porovnejte vybraná slova se sousedem, zdůvodněte jejich výběr. (Úkol lze realizovat i ve dvojici.)

O společných postojích, společných akcích a společných strategiích rozhodují členské státy v Radě EU pro zahraniční věci a Evropské radě zpravidla jednomyslně. Kterýkoli členský stát, bez ohledu na jeho velikost či počet obyvatel, tak může takovéto rozhodnutí zablokovat. V SZBP se sice vyskytují i další možnosti přijímání rozhodnutí, které jsou postaveny na principu většiny, nebo umožňují zemím zdržet se hlasování a nepodílet se na konkrétní aktivitě (např. pokud se stát nechce účastnit vyslání civilní či vojenské mise na konkrétní území apod.). Takové způsoby rozhodování jsou vždy vybaveny pojistkami. Klíčové kroky podléhají jednomyslnosti všech.

Příklad: O uvalení či prodloužení sankcí vůči Ruské federaci, Bělorusku či jiné zemi se hlasovalo jednomyslně. Sankce jsou v takovém případě reakcí na konkrétní události, nikoli součástí dlouhodobé strategie EU.

ALE POZOR: O tom, jak konkrétně budou ekonomické sankce vůči určité zemi vypadat, na co se budou konkrétně vztahovat, o tom již rozhoduje Rada kvalifikovanou většinou. Politické rozhodnutí o uvalení sankcí je tedy přijímáno jednomyslně, zatímco konkrétní podoba ekonomických sankcí kvalifikovanou většinou.

V zahraniční a bezpečnostní politice je pro členské státy nadále problém vzdávat se vlastní suverenity. Ačkoli tedy státy EU dospějí ke společnému postoji, který by pak měly v rámci své vlastní zahraniční politiky sledovat, stále platí, že zároveň každý členský stát udržuje i vlastní zahraničněpolitické a diplomatické vztahy se zeměmi mimo EU.

b) Na základě předchozího textu odpovězte na otázky.

- A. Mezi institucemi EU hraje hlavní roli v oblasti SZBP Evropský parlament, Rada EU a Evropská rada mají méně významnou roli. ANO NE
- B. EU má společnou zahraniční politiku, členské státy nemohou rozvíjet vlastní diplomatické vztahy se zeměmi mimo EU. ANO NE
- C. O uvalení sankcí na nějakou zemi se v Radě EU rozhoduje jednomyslně. O tom, jak konkrétně budou ekonomické sankce vůči určité zemi vypadat a na co se budou konkrétně vztahovat, rozhoduje Rada kvalifikovanou většinou. ANO NE

c) Musí ČR vždy souhlasit se zahraniční politikou EU? Jaké má možnosti, když nesouhlasí?

- A. Vždy musí souhlasit
- B. Má v radě případů možnost VETA – tím stopne návrh zahraniční akce v Radě EU pro zahraniční věci nebo v Evropské radě
- C. Má možnost VETA, kterým stopne hlasování v Evropském parlamentu
- D. Má možnost zdržet se hlasování
- E. Nemá žádné možnosti, proto musí vystoupit z EU

3. Kdo zastupuje EU navenek?

Metoda INSERT: ✓ | + | - | ?

Někdejšímu ministru zahraničí USA Henrymu Kissingerovi (70. l. 20. stol.) je připisován následující výrok: „Řekněte mi, komu mám zavolat, když chci volat Evropu?“ Narážel tím na tehdejší neexistenci koordinované zahraniční politiky v Evropském společenství a na to, že nebylo jasné, kdo (jaká instituce, jaká osoba) vlastně zastupuje Evropská společenství jako celek.

Je třeba přiznat, že ani v současné době nemůžeme jednoznačně říci, že by EU měla jediného představitele/osobu, který by zastupoval Unii navenek. Existuje více funkcí a osob, které mají (alespoň částečně) v kompetenci reprezentovat EU v příslušné oblasti.

a) Doplněte k následujícím popisům funkce (z rámečku) a připište jména osobností, které momentálně zastávají tyto funkce (vyhledejte na internetu):

- *Předseda Evropské rady*
 - *Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku*
 - *Předseda Evropské komise*

- • Stojí v čele instituce, která má v SZBP sice omezené pravomoci, významné pravomoci má ale ve společné obchodní politice, politice rozvojové pomoci, či např. v migrační politice, které se SZBP často souvisí. Figuruje tedy také často mezi reprezentanty EU navenek.
-

- Stojí v čele instituce, v níž zasedají premiéři a/nebo prezidentí členských států. Tato instituce určuje základní principy, priority a směry společné zahraniční a bezpečnostní politiky a jednomyslně přijímá strategická rozhodnutí. Je volen na 2,5 roku s možností prodloužení (max. tedy na 5 let).
-

- Stojí v čele Rady pro zahraniční věci, kde zasedají ministři zahraničí členských států EU, a zároveň je místopředsedou Evropské komise. Stojí také v čele Evropské služby pro vnější činnost (ESVČ), což je diplomatické těleso EU zahrnující také delegace a zastoupení EU ve světě.
-

SEKCE C – SPOLEČNÁ BEZPEČNOSTNÍ A OBRANNÁ POLITIKA (SBOP)

1. Vznik SBOP

Metoda INSERT: ✓ | + | - | ?

a) Do textu doplňte chybějící slova (z rámečku).

obranu; Západoevropskou unii; NATO; neutrálních zemí; Francie; vojenských; Evropské bezpečnostní a obranné politiky; sil rychlé reakce; humanitární a mírové mise; členské státy EU

Od druhé poloviny 90. let 20. století začala EU více rozvíjet také spolupráci v oblasti a vnější bezpečnosti. Zpočátku se EU snažila spolupracovat především se a využívat jejich kapacit a také kapacit prostředků NATO. Určitý problém ale mohl představovat i fakt, že zatímco některé členské státy EU byly členy ZEU i (např. Francie, Německo, Itálie, Španělsko či země Beneluxu), jiné členské státy EU naopak měly profil (např. Rakousko, Irsko, Dánsko či Švédsko). Rozhodující byla často aktivita některých členských zemí EU, především a Velké Británie. Ty v roce 1998 vyzvaly EU k vytvoření a operačních kapacit, které by byly schopné vést operace tam, kde se NATO nemůže či nechce zúčastnit. Vznikly tak základy , k jejímž nejvýznamnějším aktivitám patří budování (battlegroups), které by byly soběstačné (tedy nezávislé na NATO) a schopné nasazení během max. 60 dnů. Jejich hlavním účelem mají být či bojové mise pro případ řešení krize. Kapacity pro tyto evropské síly rychlé reakce mají poskytovat , resp. skupiny členských států.

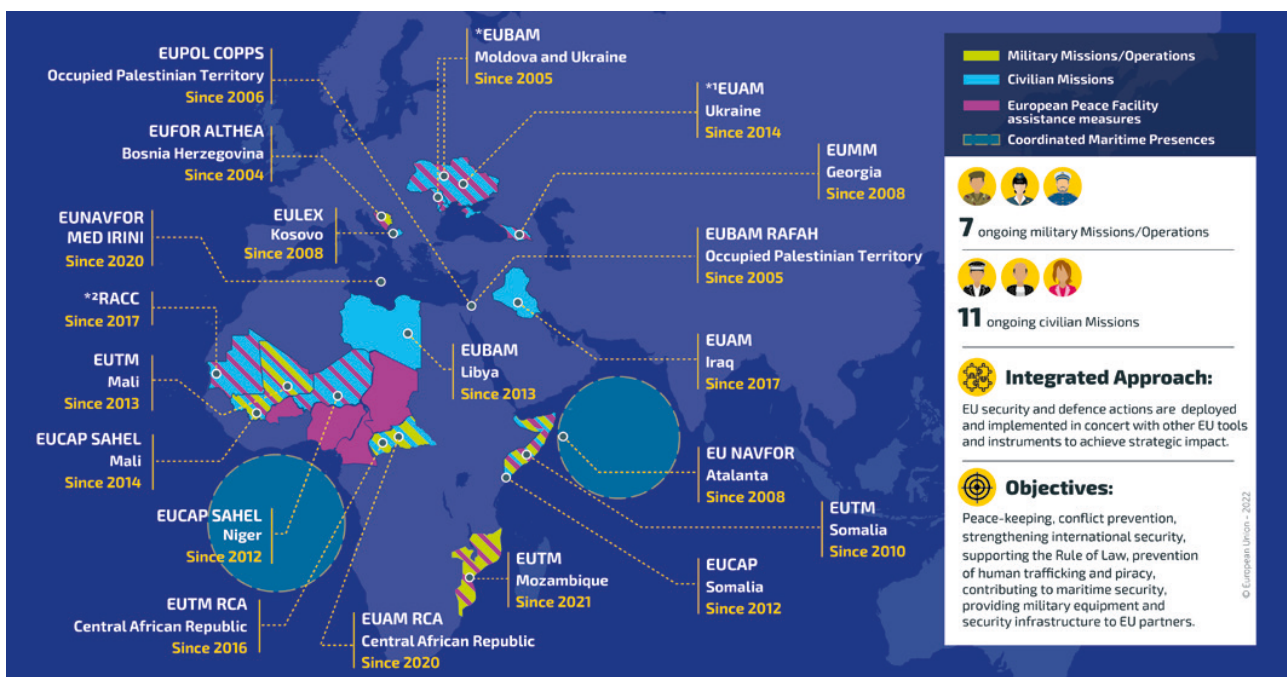
2. Nástroje SBOP

Metoda INSERT: ✓ | + | - | ?

EU má dnes možnost na území některých států, v nichž např. došlo k válečnému konfliktu, nebo tento stát prochází poválečnou rekonstrukcí či má jiné významné vnitřní problémy, vyslat (se souhlasem a na žádost těchto států) mezinárodní mise, které mohou být jak vojenské, tak i civilní. Příkladem může být monitorovací mise EUBAM (od roku 2005) působící na hranicích Moldavska a Ukrajiny a v blízkosti sporné oblasti Podněstří. Mise pozoruje bezpečnostní situaci a má zabraňovat např. pašování lidí, drog, zbraní či necertifikovaného zboží do EU. Příkladem vojenské mise je EUFOR Althea v Bosně a Hercegovině, se kterou EU v roce 2004 navázala na předchozí mise NATO ve stejné oblasti.

MISE A OPERACE EU V RÁMCI SPOLEČNÉ BEZPEČNOSTNÍ A OBRANNÉ POLITIKY (ROK 2021)

Zdroj: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/EU-mission-and-operation_2022.pdf
https://www.eeas.europa.eu/eeas/missions-and-operations_en

a) Na základě mapy (viz výše) a internetu najděte příklady civilních a vojenských misí, které probíhají pod „vlajkou“ EU.

b) Na základě mapy (viz výše) a internetu najděte příklady misí, kterými se EU angažuje
A) v Africe, B) na Blízkém východě, C) v prostoru bývalého SSSR, D) na Balkáně.

c) Měla by EU více pracovat na společné obraně a bezpečnosti? Přiřaďte argumenty pro a proti, případně doplňte další (viz internet).

EU by měla více posílit spolupráci v oblasti obrany a bezpečnosti	
Argumenty pro	Argumenty proti

- A. EU vznikla jako primárně ekonomická organizace, není to organizace bezpečnostní.
- B. EU v dnešním světě už nemůže hrát jen roli obchodní a ekonomické mocnosti a diplomatického aktéra, ale měla by postupně začít více budovat i společné obranné kapacity.
- C. V EU jsou i některé neutrální státy, které jsou vůči budování vojenských kapacit opatrné.
- D. V EU je řada členů NATO, EU by neměla dublovat úlohu NATO.
- E. Bude to i ve prospěch NATO, když státy EU více zapracují na svých obranných a vojenských kapacitách a budou do nich více investovat ze svých rozpočtů.
- F. Bezpečnost není jen vojenství, ale např. i boj s kybernetickými hrozbami, obrana proti pandemiím, rozvoj bezpečnostních technologií atd. Je proto třeba v těchto oblastech více spolupracovat.

SEZNAM ZKRATEK

EEA	European Economic Area (Evropský hospodářský prostor)
EHS	Evropské hospodářské společenství
EFTA	European Free Trade Area (Evropská zóna volného obchodu)
ESVČ	Evropská služba pro vnější činnost
EUAM	European Union Advisory Mission (Poradní mise Evropské unie)
EUBAM	European Union Border Assistance Mission (Mise EU pro pomoc na hranicích)
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
OSN	Organizace spojených národů
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)
SBOP	Společná bezpečnostní a obranná politika
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
WTO	World Trade Organization (Světová obchodní organizace)
ZEU	Západoevropská unie